

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra civilního práva

Bakalářská práce

**MEDIACE JAKO METODA ŘEŠENÍ KONFLIKTU
VZNIKLÉHO DOPRAVNÍ NEHODOU**

autor: Miroslav Plichta

studijní obor: Sociální a charitativní práce - prezenční

vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková

rok odevzdání: 2006

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškerou literaturu, kterou jsem použil, jsem uvedl v závěru práce.

.....
Miroslav Plichta

Děkuji vedoucí bakalářské práce Mgr. Kateřině Hykové za poskytnutí odborných materiálů a metodické vedení.

OBSAH

TEORETICKÁ ČÁST.....	5
ÚVOD.....	6
1 MEDIACE – NÁSTROJ ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ.....	7
1.1 Psychologické aspekty konfliktů.....	7
1.2 Mediaci a její definice.....	10
1.3 Výsledek úspěšné mediaci.....	12
1.4 Pozitiva mediaci.....	12
1.5 Mediaci a rozhovor.....	13
2 STRUKTURA MEDIACE.....	14
2.1 Fáze mediačního procesu.....	14
2.2 Nástroje mediaci.....	18
3 MEDIACE A JEJÍ PRÁVNÍ KONTEXT	23
3.1 Důležité právní normy.....	24
4 POSKYTOVATELÉ MEDIAČNÍCH SLUŽEB.....	25
4.1 Probační a mediační služba České republiky a její poslání.....	26
5. Odklon od trestního řízení.....	30
5.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	30
5.2 Institut narovnání.....	31
PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
6. CÍL PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	34
6.1 Kazuistika č. 1.....	34
6.2 Kazuistika č. 2.....	37
6.3 Kazuistika č. 3.....	39
6.4 Shrnutí a porovnání.....	43
ZÁVĚR.....	45
DISKUSE.....	46
SEZNAM LITERATURY.....	47
ABSTRAKT.....	49
SEZNAM PŘÍLOH.....	50

TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

V první části tohoto úvodu bych chtěl čtenáře seznámit s tím, proč jsem si toto poměrně komplikované, ale zajímavé téma vybral pro zpracování ve své bakalářské práci. Tedy proč mě toto téma vůbec zaujalo.

Profesně se orientuji na práci s lidmi. S mediací jako s metodou řešení mezilidských sporů a s Probační a mediační službou České republiky jsem se setkal při studiu na Vyšší odborné škole sociální práce v Domažlicích. Při svém dalším studiu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích jsem se také seznámil s lidmi, kteří v tomto oboru pracují. Zaujalo mě uplatňování sociální práce v trestní justici. Na mediaci se mi líbí, že se v ní kombinují vědní obory jako je právo, psychologie a sociální práce, respektive, že se mediace pohybuje na pomezí těchto oborů. Doufám, že se při zpracovávání této své práce ještě daleko hlouběji seznámím s touto specifickou metodou a profesí.

Protože je však toto téma velmi široké a obsáhlé, vybral jsem si k popisu určitou konkrétní specifickou oblast aplikace této metody. Zaměřil jsem se na problematiku řešení trestních konfliktů, vzniklých jako důsledek vážnější dopravní nehody. Za označení „vážnější dopravní nehoda“ zde považuji takovou dopravní nehodu, která skončila trestním stíháním jejího pachatele.

Tato bakalářská práce se skládá z *teoretické* a *praktické* části. Její celkový cíl je popis a ilustrace použití této metody v praxi na tak specifický druh konfliktu, jako je dopravní nehoda. První část práce je zaměřena na teoretická východiska a právní kontext použití této metody a její aplikaci do trestní praxe. V praktické části jsem se zabýval popisem, vyhodnocením a srovnáním tří konkrétních případů, tedy kazuistik. Zde bych chtěl zdůraznit, že tato část není výzkumem, ale pouze určitým popisem a srovnáním.

Při zpracovávání tohoto tématu jsem vycházel ze studia odborné literatury a odborných spisů, ale také z rozhovorů s odborníky a ze své vlastní praxe. Při práci s odbornými spisy jsem jednotlivé kazuistiky vyhodnocoval a následně porovnával.

1 MEDIACE – NÁSTROJ ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ

Mediace je strukturovaná a propracovaná metoda řešení mezilidských konfliktů. Nejčastěji máme na mysli konflikty interpersonální (vztah dvou a více účastníků), nežádá se ale také o rozpor mezi celými skupinami. Jak již jsem výše uvedl, v této bakalářské práci bych se chtěl zabývat problematikou dopravních nehod. Za znesvářené strany zde tedy budu uvažovat jejich účastníky.

Mediátor – třetí nezávislá a nestranná osoba – pomáhá zainteresovaným stranám v jejich vzájemné komunikaci. Cílem je řešení jejich sporné situace a následné dosažení dohody. Důležité je, že tento specialista na profesionální vyjednávání přistupuje ke sporu zvenčí a jeho základní normou je neutralita. Mediátor je v konfliktu prostředníkem, který kontroluje a koordinuje komunikační proces, nikoliv ale už jeho obsah. Podporuje klienty ve hledání společného řešení, které by mohlo vyústit k oboustranně přijatelné dohodě. Tato dohoda může být v určité formě a v určité situaci právně závazná. Mediátor spor ani jeho účastníky nehodnotí. Nerozhoduje ani o formě konečného výsledku. Odpovědnost za obsah dohody nesou pouze samotní klienti, účastníci dopravní nehody.

1.1 Psychologické aspekty konfliktů

Metodou mediace se řeší široká škála různých konfliktů, které jsou obsaženy snad ve všech oblastech mezilidských vztahů. Jde o konflikty rodinné, sousedské, ale také konflikty ve školách a v ekologické oblasti. V souvislosti s dopravními nehodami se setkáváme nejčastěji s konflikty trestními.

Tyto konflikty jsou do určité míry specifické. Je ale dobré dívat se na ně komplexním způsobem. Dopravní nehoda není jen střetnutí dvou vozidel či poranění chodce. Jestliže toto zmíněné obohatíme o následující právní střetnutí, tak stále opomíjíme důležitý aspekt problematiky. Konflikt způsobený dopravní nehodou má totiž také svoji složku psychologickou. Tu lze odborně popsat následovně:

„Podstatné znaky konfliktů jsou neshoda, nesoulad, zkrátka rozpory všeho druhu, více či méně závažné, které vyústí v otevřené střetávání, spojené se vzájemným trestáním. To má

za následek deformovanou interpersonální percepci, která podněcuje zvyšování intenzity vzájemného trestání, což vede k vytvoření bludného kruhu vzájemného trestání, z něhož se velmi těžko hledá východisko.“¹ Tento bludný kruh se v reálných situacích vyskytuje v nekonečném počtu variací. Každý se pravděpodobně setkal nebo alespoň slyšel o řidičích, kteří zastaví, vystoupí z automobilu a jdou se často i vulgárním způsobem hádat s druhým řidičem, a to i v situacích, kdy k samotné autonehodě ani nedošlo. Druhá strana obvykle reaguje podobně a napětí se stupňuje. Jestliže se o autonehodu jedná, je samozřejmě obvykle vše ještě vystupňovanější. Tento způsob „vztahu“ mezi účastníky dopravní nehody pak často pokračuje po celou dobu, kdy se nehoda oficiálně řeší.

Průběh konfliktu

Jak už jsem výše uvedl, konflikt může eskalovat v jakékoli fázi této problematiky. Toto vše je provázáno konfliktním chováním, které má různé podoby. Počínaje verbálním napadáním bezprostředně po nehodě a konče vzájemným podáváním trestních oznámení. V konfliktním chování se uplatňují dva základní postupy, *obrana a útok*, respektive obranná a útočná agrese, to znamená snaha poškodit druhého, s doprovodným nepřátelstvím či nenávisť. Obrana slouží nejen k odrážení útoku partnera, ale také k přípravě vlastního útoku na něj. Útok pak může být iniciativní nebo vyprovokovaný a slouží k zasazení úderu, jímž je nějaký psychicky zraňující akt, například zasažení partnera na nejcitlivějším místě (připomenutí nějaké slabosti, selhání a podobně). Někdy se také v praxi například stává, že muž napadne verbálně ženu, s tím, že generalizuje a označí všechny řidičky za špatné. Výše zmíněné chování má za následek odvetu, a tím i zesílení konfliktu. To se může nadále opakovat. Účastníci dopravní nehody už často nemají na situaci nadhled. Nemusí si už uvědomit, že například škoda není ani zdaleka tak velká, což může být na první pohled patrné komukoli nezávislému. Jedna konfliktní situace produkuje druhou a konfliktní vztah se zesiluje. Vzniká zde spirálový model konfliktu. Obrana útokem mívá formu vyčítání, které zraňuje a současně ospravedlňuje toho, kdo je použil. Rozvíjí se negativní formy epercepce (vnímané chování druhého je deformovaně interpretováno) a z toho jsou odvozovány negativní postoje toho druhého subjektu, vzniká podezřívání druhého z negativních úmyslů. V epercepci dochází také k porovnávání postojů partnera s vlastními postoji, což v negativním případě vede k prohlubování nepřátelství. Vzniká tendence vystoupit z interakce.² V průběhu

¹ Cit. Nakonečný, M.: Sociální psychologie. Praha, Academia 1999. str. 198.

² Srov. tamtéž.

řešení konfliktu vzniklého jako důsledek dopravní nehody, je vhodné neopomíjet důležité souvislosti jako je právě tento psychologický aspekt. To se však v naší praxi bohužel často děje. Jako prevence tohoto negativního jevu by mohlo působit používání takzvaných *restorativních* postupů v justici. Tuto problematiku bych chtěl stručně nastínit v jedné následující kapitole.

Druhy přístupů k řešení

Základních přístupů k řešení mezilidských konfliktů je několik: Velmi zhruba by se daly rozdělit na dvě skupiny: Jde o „soukromé“ a „mocenské“ formy řešení. Do „soukromých“ forem se řadí *negociace*, *konciliace*, a *mediace*. Jako „mocenské“ formy se označují *arbitráž* a *soudní řízení*. Soudní řízení je obecně známé. V arbitrážním řízení jde o to, že třetí, nezávislá osoba spor posoudí a nakonec rozhodne. Tento způsob si aktéři sporu vybírají dobrovolně, ale je pro ně závazný. Zajímavé je porovnání tzv. *konciliace* a *mediace*. V konciliaci prostředník navrhuje řešení a obrací se na obě strany sporu, zatímco při mediaci prostředník, tedy mediátor, řídí pouze proces vyjednávání a do jeho obsahu nezasahuje. Obsah případné dohody je tedy zcela v rukou účastníků sporu. Vyjednávání bez zapojení třetích osob se nazývá *negociace*. V této práci se ale zaměřuji na vyjednávání pomocí prostředníka, tedy mediací.³

Netradiční pohled na konflikt

Vedle tradičního, řekněme právního, pohledu na trestní konflikt existuje také moderní a ambiciózní přístup. Tento přístup se na problematiku dívá velmi komplexně a vidí ji v širokých, ale relevantních souvislostech. Řeč je zde o takzvané *restorativní justici*.

Tento pohled na práci justice vychází z tradičního pohledu vnímání trestního konfliktu. Jde jakoby o pohled „tradičního dobrého selského rozumu“. V různých kulturách na celém světě je tento přístup označován rozdílným způsobem. Jeho základní kameny jsou však velmi

³ Srov. Němec, P.: Public relations. Komunikace v konfliktních a krizových situacích. 1. vyd. Praha, Management Press 1999.

podobné. V euroatlantické civilizaci by se tato východiska dala charakterizovat asi následovně:

- Trestný čin vytváří povinnosti a závazky.
- Hlavním závazkem je „dát věci do pořádku“.
- Trestný čin je narušením lidské integrity a mezilidských vztahů.

Jde zde v zásadě o to, že v lidské společnosti funguje vše jako propojený celek. Vše spolu navzájem souvisí v systému složitých vztahů. Jestliže se někde necitlivě zasáhne, je velká pravděpodobnost, že se tento zásah projeví negativním způsobem i někde jinde. V tomto kontextu tedy trestný čin znamená poškození celé komunity lidí a jejich vztahů. Narušují se právě tyto mezilidské vztahy, které jsou ve skutečnosti tedy jak následkem, tak i příčinou trestných činů. Jinak řečeno *poškození zájmů a práv* jednoho člověka se týká celé společnosti. Dochází k porušení křehké rovnováhy mezilidských vztahů v široké souvislosti.⁴

V těchto vztazích jde tedy o dodržování vzájemných závazků a odpovědnosti. Velký důraz je tedy, v souvislosti s trestním konfliktem, kladen na *omluvu* a *nápravu* toho, co bylo poškozeno. Primární a neopominutelnou záležitostí je v každém případě omluva poškozenému. Další rozhodně neméně důležité aspekty jsou závazky a povinnosti toho, kdo něco zavinil. Právě proto, že je ve společnosti většina věcí propojena, se otevírají i daleko širší souvislosti. Například určité závazky a povinnosti mohou mít i někteří další lidé z okolí „pachatele“, dokonce i širší komunita, která ho obklopuje. Dalo by se tedy říct, že z hlediska restorativního přístupu by se do procesu nápravy měli zapojit pachatelé, poškození, širší komunita, tedy všichni zúčastnění.⁵ Vhodné tedy je, aby se tento princip postupně implementoval do práva a celého principu trestní justice. Podle mého názoru se tomu tak už postupně v praxi děje. Chtěl bych to doložit v dalších částech této své práce.

1.2 Mediace a její definice

Definovat mediaci jednoduchým způsobem je velmi obtížné. Je to pravděpodobně tím, že jde o interdisciplinární ^{metodu} přístup. Vychází z několika vědních oborů, a tak jsou k dispozici různé

⁴ Srov. Zehr, H.: Úvod do restorativní justice, Sdružení pro probaci a mediaci v justici, Praha 2003.

⁵ Srov. a tamtéž.

definice. Pojem „*mediace*“ vychází z latinského *medius*. Tento termín označuje význam *střední, neurčitý, nestranný*.

„Mediace je zásah do konfliktu třetí, neurální stranou, která pomáhá konfliktním stranám ve vedení nebo řešení jejich sporu.“⁶ Intervence mediátora je zde chápána jako řízení procesu komunikace, nejde tedy o zásah do problému samotného.

„Oproti soudnímu nebo arbitrážnímu řízení nabízí mediace svým účastníkům aktivní zapojení do procesu vyjednávání, hledání alternativ a vytváření výsledné dohody. Umožňuje vyslechnout si postoj druhé strany, rozšířit probíraná témata a vyjasnit celý problém podle vlastní potřeby. Dává klientům příležitost soustředit se i na detailní otázky, které by v průběhu soudního jednání mohly být přehlédnuty. V případě nutnosti je možné přizvat ke konzultaci odborníky (např. právníky).“⁷

Pro účely trestního řízení je u nás mediace definována následovně: „Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“⁸

Další definice pohlíží na tuto metodu jako na specifickou komunikaci: „Mediace je metoda řešení konfliktu komunikací, při níž neutrální kvalifikovaná osoba pomáhá účastníkům konfliktu ve vzájemném dorozumívání, jehož cílem je dosažení jejich spokojenosti s procesem a výsledkem řešení konfliktu.“⁹

Mediace je u nás poměrně nová a progresivní metoda. Lze na ní pohlížet z různých úhlů pohledu. Bude se pravděpodobně také dále velmi dynamicky vyvíjet. Proto ji nelze jednoduše a jednoznačně definovat.

⁶ Cit.: Duffy, K. G.: Grosch, J. W.: Olézal, P. V.: *Community mediation. A Handbook for Practitioners and Researchers*. New York, The Guilford Press 1991.

⁷ Cit. Riskin, L. L.: *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata 1997. str. 10

⁸ Cit. § 2., odstavec 2., Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

⁹ Cit. Holá, L.: *Mediace – Způsob řešení mezilidských konfliktů*. Grada 2003. str. 52.

1.3 Výsledek úspěšné mediace

Cílem mediačního řízení by měla být spokojenost všech zúčastněných jak s celkovým výsledkem, tak také s dílčími kroky a procesem mediace v jeho průběhu jako takovým. Výstupem kvalitní mediační práce může být srozumitelná a proveditelná dohoda, kterou mohou akceptovat všechny zainteresované strany konfliktu.

Vedle samotné *dohody* stojí další, neméně důležitý aspekt mediace. Jde o osobní psychologické rozměry dopravní nehody, jejího zavinění a případných důsledků. Účastníci mají možnost otevřeně mluvit o svých pocitech, které chtějí sdělit druhé straně nebo mediátorovi. Viník dopravní nehody může osvětlit svůj postoj, má také možnost omluvit se poškozeným a přijmout svůj vnitřní pocit odpovědnosti. Zde je možné zabývat se i takovými aspekty, na které není jindy čas a prostor. V porovnání s konvenčním soudním řízením řešícím dopravní nehodu, se na výsledku aktivně podílejí všichni, kteří na tom mají zájem.¹⁰

Výsledná smlouva definuje konkrétní řešení problému, kdo, jak a kdy bude participovat na jednotlivých právech i povinnostech. Velmi důležité je stanovení sankcí za nedodržení dílčí části nebo celé dohody. Její konečnou podobu je možné také konzultovat s příslušnými právními zástupci. Dohoda je vyhotovena písemně, je potvrzena podpisy klientů i mediačního pracovníka. Konkrétním právním dopadem a kontextem možné uzavřené dohody se budu podrobněji zabývat v některých dalších kapitolách své práce.

1.4 Pozitiva mediace

Prvním pozitivem mediace je její **rychlost**. V současné době se na mediační jednání nečeká více než týden, maximálně čtrnáct dní. Spory lze tak řešit téměř okamžitě, bez vyčerpávajícího destruktivního mezidobí. Zkušenosti z mnoha případů ukazují, že pro sporné strany je užitečné v průběhu zdlouhavého čekání na soudní jednání využít mediace.

Dobrovolnost. K účasti na mediačním procesu ani přijetí dohody nelze nikoho nutit. Podmínkou úspěšného průběhu je, že se strany rozhodnou k mediaci dobrovolně přistoupit a spolupracovat na vyřešení vzniklé situace.

¹⁰ Srov. Riskin, L. L.: *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata 1997. str. 10.

Důvěrnost. K mediačnímu sezení jsou zváni pouze ti lidé, kterých se spor bezprostředně týká a kteří mají právo v něm dělat rozhodnutí. Mediátor je vázán mlčenlivostí a nikomu nesmí poskytovat jakékoli zprávy o průběhu mediačního procesu.

Nízké finanční náklady. Mediační služby nepředstavují pro klienty tak vysoké finanční výdaje, jak je tomu u soudních poplatků a dalších právních služeb. Navíc se strany o náklady společně dělí. (Činnost Probační a mediační služby ČR je bezplatná.)

Vstřícnost. Společná účast na řešení sporu umožňuje stranám ustoupit od konfrontačního jednání a zaměřit se na společné řešení konfliktu. Zúčastněným nabízí příležitost udržet si „dobré jméno“ do budoucna a ponechat si tak otevřenou možnost spolupráce.¹¹

1.5 Mediace a rozhovor

Pro profesionála, který používá mediaci v práci se svými klienty je komunikace a její znalost velmi důležitá. Jeho pracovním nástrojem je rozhovor. Použití mediaci je velmi náročné na praktické dovednosti pracovníka. Pouhé teoretické znalosti zdaleka nestačí. Mediátor používá komunikaci tak, aby ovlivňoval mediační proces mezi klienty. Jazyk, který se při jednání s klienty používá je velmi důležitý. Záleží na zkušenostech a dovednostech. Ty lze také získat ve specializovaných kurzech zaměřených na komunikaci. Na základě zkušeností s užíváním jazyka se vyvíjí jakýsi jazykový cit. Pro řešení problému je velmi důležité co nejpřesněji vyjádření myšlenky slovem. Důležitá je kapacita slovní zásoby, přesnost a pohotovost vyjádření.

Komunikační kompetence jsou předpokladem pro komunikaci, a to v rovině psychologické (intelekt, znalosti, povahové předpoklady) nebo sociální (příslušnost k etniku, kulturní kontext, množství informací). Velmi důležité komunikační dovednosti jsou například empatické porozumění, aktivní naslouchání a strukturování rozhovoru. Všechny tyto dovednosti jsou interaktivní povahy. Důležité je kdy, v jaké situaci a jak reagujeme. Naše reakce by měli být v kontextu s našimi cíli.¹²

¹¹ Srov. tamtéž. str. 11.

¹² Srov. Vybíral, Z.: Psychologie lidské komunikace. 1. vydání. Praha, Portál 2000, s. 37.

2. STRUKTURA MEDIACE

Odborníci se shodují, že mediaci je interdisciplinární metoda, tedy metoda, jejíž teoretická základna vychází z různých vědních disciplín. Zároveň je mediaci používána v různých oblastech a různými odborníky. Používají ji právníci, psychologové a v neposlední řadě úředníci Probační a mediační služby. Co se týče problematiky dopravních nehod, nejčastěji se touto problematikou zabývá právě už výše zmíněná Probační a mediační služba. Jde tedy o mediaci v trestním řízení. Komerční mediaci nabízí také soukromí mediátoři, většinou odborníci z právní praxe.

2.1 Fáze mediačního procesu

Na přesný průběh mediaci, na jeho konkrétní rozfázování při konkrétním použití v praxi, existuje mnoho odborných názorů. Některé z nich jsou si alespoň v hrubých obrysech podobné, jiné vycházejí z různých teoretických východisek, a jsou tedy z části odlišné. Odlišnosti se objevují podle toho, který konkrétní autor vidí určitou fázi jako více důležitou, a tedy hodnou podrobnějšího rozpracování.

Pro ilustraci zde uvádím tři rozdílné způsoby dělení do fází. První používá fází šest. Následující dělení je rozpracováno do kroků čtyř. Poslední autor používá pět kroků.

Dělení dle G. Zwingera:

1. Výměna informací o pozicích.
2. Hledání společné definice problému.
3. Hledání možných řešení.
4. Rozhodnutí (ujednání).
5. Zajištění dohody.
6. Dohoda o dalších krocích.¹³

¹³ Srov. Zwinger, G.: Zur Methodik der Mediation bei strafrechtlich relevanten Konflikten. Sozialarbeit und Bewährungshilfe 1999.

Dělení dle Duffyho, Grosche a Olézaka:

1. Výběrová fáze (Mediátor nejprve posoudí, zda se klienti vůbec pro proces mediace hodí, nevhodní jsou ku příkladu agresivní klienti či klienti s nízkým intelektem.)
2. Přípravná fáze.
3. Rozhodná fáze (mediační).
4. Konečná fáze (schválení dohody).¹⁴

Dělení dle L. Riskina:

1. Dohodnout se na tom, že se bude mediovat.
2. Porozumět problémům.
3. Formulovat možná řešení.
4. Dosáhnout dohody.
5. Dohodu realizovat.¹⁵

Český způsob dělení do jednotlivých fází je svým způsobem specifický. Nejvíce vychází z dělení, které se používá ve Spojených státech amerických. Americký způsob je poněkud typický svým symbolickým vyjadřováním. V našich poměrech se tedy používá jeho upravená forma. Pro účely své práce jsem si vybral zpracování dle Lenky Holé:

1. Zahájení mediace.
2. Získání informací.
3. Porozumění zájmům.
4. Hledání řešení.
5. Vytváření dohody.
6. Závěrečné slovo.

Zahájení mediace otevírá mediátor svým úvodním slovem. Prvořadým úkolem je pro něj představit zúčastněné strany sporu a od prvopočátku se snažit o navození příjemné a hlavně bezpečné atmosféry. To je pro mediační proces velmi důležité, nicméně velmi náročné. Dále je nutné vysvětlit klientům, co je to mediace, jaká jsou stanovená práva a povinnosti a jaká je

¹⁴ Srov. Duffy, K.: G.: Grosch, J. W.: Olézak, P. V.: Community mediation. A Handbook for Practitioners and Researchers. New York, The Guilford Press 1991.

¹⁵ Srov. Riskin, L. L.: Mediace aneb jak řešit konflikty. Pallata 1997.

vlastní role mediátora. Domluvit pravidla jednání, oslovování, vymezit si vlastní role. Nutné je zdůraznit, že mediace je pro klienty – účastníky dopravní nehody - dobrovolná. Dále je nezbytné domluvit *technické* detaily, jako například čas a intervaly setkávání, jde li o soukromého mediátora, tak také způsob financování. Klienti obvykle zpočátku zažívají pocity tísně a nejistoty. Nejsou si jisti, jak a co bude probíhat, a tak mají pochopitelné obavy. Zahájení mediace je důležitou fází, kdy mají klienti možnost zvyknout si na danou situaci a uvolnit se. Tato první fáze je pro klienty často velmi rychlá. Stává se někdy pro ně i nepřehledná. Je tedy nutné důležité věci opakovat a celý proces strukturovat tak, aby měli klienti pocit, že se orientují a nejsou ve stresu. Některé důležité informace a pravidla mediátor úmyslně opakuje i během dalších fází mediačního procesu.

První okamžiky rozhovoru je nutné vést v takovém duchu, aby si klienti znovu neprožili pocity frustrace a nesmyslnosti, které v souvislosti se svým konfliktem už znají, a který v nich vyvolává pocity nesmyslnosti jednání a beznaděje. První setkání by mělo klientům přinášet naději, pocit, že je možné se dostat z bludného kruhu a najít oboustranně přijatelné řešení. Mediátor musí na klienty působit dojmem nestrannosti, ale zároveň dojmem profesionála, který má situaci pod kontrolou.

Získ informací je fáze pro klienty velmi důležitá. Mají zde prostor mluvit o svých pocitech. Poprvé mohou nerušeně popsat svůj pohled na dopravní nehodu, svoje vzpomínky a svůj dnešní pohled. Mediátor klienty povzbuzuje k otevřenému sdílení informací, které by měly v tuto chvíli být směřovány na něj. Klade otázky, kterými podporuje klienta k úvahám nad problémem, a tak získávají všichni další hodnotné informace, které mohou všem pomoci k objasnění situace. Cílem není hledat toho, kdo vše způsobil, a toho označit za viníka. Tento proces není v žádném případě tak formální jako soudní jednání. Je sice možné předkládat různé důkazy, ale účelem toho je pochopení jednotlivých postojů a pozic. Jak už bylo výše řečeno, v tuto chvíli směřují klienti svoji promluvu k mediátorovi, mají prostor hovořit o všem, co sami pokládají za důležité a k problému vztažné.

Mediace pohlíží na komunikaci ze širšího úhlu pohledu než je tomu v jiných oblastech trestního řízení. Zabýváme se zde nejen obsahem komunikovaného, ale také vztahem komunikujících. Proto jsou informace o klientech, které jsou zdánlivě nesouvisející s konfliktem, stejně důležité jako informace o věcné stránce sporu. Velmi nutné je dohlížení na dodržování pravidel komunikace a na spravedlivé rozvržení komunikačního prostoru jednotlivých klientů. Nejdůležitější v této situaci je to, že klient v dialogu s mediátorem má

poskytnutý chráněný prostor k vyjádření. To pomáhá jemu, ale i partnerovi pochopit jeho nazírání na situaci a jeho pocity. Jestliže je možné bez překážek a přerušování vyjádřit svůj postoj a emoce, pak je i možné v pozdější době mluvit i o svých potřebách a možnostech řešení. To je možné právě proto, že už bylo mnoho postojů a emocí procítěno a druhé straně sděleno. To přináší velké uvolnění napětí. Ke konci této fáze zrekapituluje mediátor sporné body. Je zde kladena snaha na neutralitu jejich vyjádření. Tyto body se zrekapitulují a vedle nich se i konstatují fakta, na kterých se obě strany shodnou. Tímto způsobem se může připravit obsah dalšího jednání. Důležité je přerámování ofenzivně formulovaného konfliktu na konstruktivně řešitelný problém.

Další etapa je označována jako **porozumění zájmům**. Jde o to, aby partneři začali chápat pozici druhého, jeho postoje a zájmy. Rozdíl této fáze od předchozí tkví v základním faktu, že zde přichází možnost vzájemné komunikace. Nejde tedy už o střídavé monology klient – mediátor, ale o dialog klient – klient. Jestliže byla předchozí fáze dobře vedena, tak by zde dialog již neměl zdaleka jen popisovat minulost, ale měl by se směřovat k budoucnosti a k nástinu možného řešení. Mediátor zde kontroluje proces komunikace a dodržování dohodnutých pravidel. Neustále je nutné sledovat, zda mají klienti stejný prostor k vyjadřování svých názorů a pocitů.

Hledání řešení je výstižný název následující fáze. Jestliže předchozí práce mediátora kvalitně odhalila skutečné zájmy a přání klientů, je možné navázat hledáním nápravy. Označení „náprava“ může v některých případech působit nadneseně. Je zde myšlena snaha o cokoli, co může být oboustranně chápáno pozitivně. Mediátor se snaží vytvářet a udržovat atmosféru spolupráce. Je zde přínosné používat některé specifické techniky, na které se zaměřím v následující kapitole. Jde o podporu tvůrčího myšlení klientů, analýza priorit atd. Postupuje se od nejjednodušších sporných bodů ke složitějším a závaznějším. Každý i malý úspěch, každý konsenzus posunuje klienty o krok dál. Nejprve se možná řešení vytvářejí, aniž by se hodnotila jejich racionalita a proveditelnost. Teprve pak se stanovuje systém hodnot a zájmů, podle kterých se budou jednotlivá možná řešení posuzovat a vybírat nejvhodnější.

Jako pozitivní bod je chápáno **vytvoření dohody**. Na tomto místě je nutné zdůraznit, že často k tomuto pozitivnímu počínu nemusí vůbec dojít, a přesto může mít mediace a její předchozí kroky, určitý přínos. Dohoda se tvoří v jakýchkoli dvou etapách. Primární je rámcová dohoda, která je vytvořena z předchozích hrubých návrhů řešení, které se obou stranám jeví jako přijatelné. Teprve v konečné dohodě jde o přesné formulace. V této konečné fázi dochází

často k jakoby nečekaným sporům. Konkrétní formulace může odhalit předchozí nepochopení. Jaký názor na dohodu má mediátor je nepodstatné. Důležitý je postoj klientů. Výsledný dokument podepisují zúčastněné strany i mediátor. Právním důsledkům podepsání dohody se budu zabývat v dalších kapitolách.

Závěrečné slovo je poslední fází a mediátor zde rekapituluje celý předchozí proces. Zaměřuje se především na dosažená pozitiva, byť by byla sebemenší. To platí také, jestliže nedojde k celkovému konsenzu. V takové situaci může alespoň dojít ke konstatování *dohody o nedohodě*. Velmi důležité je neopomenout pochvalu klientů za jejich snahu problémy řešit. Jestliže k dohodě došlo, jsou klienti obeznámeni s důsledky nedodržení ujednaného.¹⁶

2.2 Nástroje mediace

Mediačních strategií, technik a metod je velmi mnoho. Záleží na vzdělání daného odborníka, na jeho konkrétním vyškolení a teoretických východiscích. Často mají v praxi rozdílný přístup mediátoři právníci, mediátoři psychologové či sociální pracovníci. Další komplikací je také fakt, že mediace je nový a poměrně rychle se měnící obor. Kvalitní a propracovaný systém vzdělávání a následného rozvíjení vědomostí a dovedností má v naší zemi PMS ČR.¹⁷

Obecně lze říct, že existují různé strategie (plány) práce, které jsou od sebe odlišné dle toho, jak direktivně nebo naopak nedirektivně přistupuje pracovník ke klientům a eventuálně jejich návrhům. Úzký přístup je charakteristický expertní pozicí a poměrně přísným a hodnotícím přístupem. Široký přístup naopak prosazuje, aby pracovník pomáhal klientům v tvořivém pohledu na věc. Jejich postoje a návrhy nehodnotí.

Do mediátorových kompetencí patří znalost a dovednost používat mnoho verbálních a neverbálních technik. Zdůrazňuji zde znalosti a dovednosti právě proto, že teoretické vědomosti nestačí. Důležité je umět tyto *naučené informace* i prakticky používat. K tomu by měly sloužit specializované výcviky, kde je možné si vše několikrát nacvičit.

Není mým cílem v této práci podrobně popsat a zabývat se všemi jednotlivými metodami a technikami. Proto následující metody popisují pouze velmi stručně a uvádím pouze některé,

¹⁶ Srov. Holá, L.: Mediace – Způsob řešení mezilidských konfliktů. Grada 2003.

ilustrativní techniky. Chtěl bych zde upozornit, že podle mého názoru by toto téma mohlo vydat na celou jednu samostatnou práci.

Základní metody

Mezi základní metody práce patří *empatické porozumění*, *aktivní naslouchání* a *otázky*. Mediátor se od prvopočátku snaží o vytvoření příjemné a pohodové atmosféry. Zároveň je ale pro jeho práci nezbytné získání potřebných informací. To je ale často velmi komplikovaná práce. Klienti mají často problémy se vzájemnou komunikací a se sdílením informací. Vedou je k tomu rozličné důvody. Například mohou mít pocit, že by je to mohlo v konfliktu znevýhodnit, že by na sebe prozradili to, co by jim mohlo uškodit. Jindy se klienti obávají toho, aby na sebe neprozradili některé svoje vlastnosti. K problémům v komunikaci vede také někdy obava, že si budou znovu muset prožít traumatizující zážitek. Všechny tyto situace by měl umět profesionál zvládat. Slouží mu k tomu mimo jiné i následující základní metody:

Metoda s názvem **empatické porozumění** má za účel vytvořit atmosféru důvěry a budovat tak prostředí, kde nebudou mít klienti zábrany. Jde o velmi důležitou metodu. Její podstata stojí na tom, že mediátor naslouchá klientovi, měl by mu co nejvíce porozumět, ale neměl by obsah jeho projevu ani jeho formu hodnotit. To má velký vliv na to, co všechno klient uzná za vhodné prozradit. Tím, jak dát empatické porozumění klientovi najevo, se zabývají konkrétní neverbální a verbální techniky (Například: *nespecifické přitakání* či *otázky s otevřeným koncem*).

Další metoda se nazývá **aktivní naslouchání**. Při této metodě pracovník parafrázuje klientova slova, aniž by je hodnotil. Parafrázuje také i pocity, o kterých předpokládá, že je klient prožívá. Jestliže je tato metoda používána správným způsobem, je velmi efektivní. Naše reakce by měla dát najevo, že jsme klienta slyšeli, neposuzujeme to, ale zároveň situaci rozumíme. Aktivní naslouchání je typické empatií. Podporuje vzájemnou komunikaci a důvěru. Velmi důležitý cíl je, že ostatní účastníci mají možnost z mediátorovo parafráze lépe porozumět, jak to druhá strana pocítovala a co a proč udělala. Sporné strany mají k sobě často silný emocionální vztah, jestliže tedy výpověď jednoho klienta parafrázuje mediátor, má druhý klient možnost posoudit tuto výpověď trochu jinak. Pracovník sděluje to, co slyšel bez emocí, se kterými svůj zážitek líčil klient. To může být pro druhého klienta více přijatelné. (Účastník malé dopravní nehody říká: „...vyskočil jsem z auta vztekem bez sebe, a když jsem

uviděl, co udělal a jak se tváří, tak jsem se neudržel a utrhnul jsem mu zrcátko na jeho autě.“ Mediátor: „*Jestli to dobře chápu, cítil jste velkou zlost a musel jste něco udělat.*“) Velmi důležité také je dát najevo klientovi uznání. A to například za to, že má vůli svůj problém řešit, že není pasivní, atd. Další metodou, a také důležitou dovedností je kladení **otázek**. Pro mediátora je kladení otázek velmi specifickým nástrojem. Jde o přímou dialogickou formu. Někdy se také používá forma nepřímá, tedy použití rozličných dotazníků. Odborníci na komunikaci používají různé dělení otázek na jednotlivé druhy. Pro naše účely je vhodné zmínit takzvané *otázky s otevřeným koncem*, dále jen *otevřené otázky*.

Existují další druhy jako například *konkrétní otázky* nebo otázky *ano/ne*. Otázky s otevřeným koncem, tedy *otevřené otázky* dávají klientům široký prostor k vyjádření. Klient není ničím svázán, může mluvit o tom, co sám považuje za důležité („*Co Vás sem přivádí?*“, „*Co je pro Vás důležité?*“). Klient má příležitost se rozhovět a zároveň se uvolnit, začíná být sdílnější. Zvyšuje se vzájemná důvěra a tvořivá atmosféra. Máme možnost slyšet důležité informace, které bychom se v jinak sevřené atmosféře nedozvěděli. Motivujeme klienta k tomu, aby nad svou odpovědí více přemýšlel. Svojí otázkou ho nevedeme k nějaké konvenční a očekávatelné odpovědi.

Nemůžeme samozřejmě používat pouze jen tento typ otázek. Mohlo by se stát, že klient znejistí, začne se cítit nepříjemně. Můžeme získat nepřesné informace, a nebo bude klient sdělovat informace, které mediaci nebudou posouvat kupředu. Proto je také správné používat *konkrétní otázky* typu: „*Na kolik byla vyčíslena škoda?*“ nebo „*V kolik hodin jste tenkrát přijel domů?*“ V některých situacích může taková otázka klientovi navrátit pocit jistoty a důvěry. Od nepříjemných emocí se najednou dostane k racionálnímu sdělení. Někdy naopak může dojít k vyvolání vzpomínek. Rozhodnutí, jaké otázky v jaké situaci použít, je na mediátorovi. Otázky typu *ano/ne* mohou mít své nevýhody. Mohou brzdit tok informací, mohou také klienta směřovat s jeho výpovědí někam, kam sám nechce. Klient také může mít pocit, že mu pracovník neustále skáče do řeči. Častou chybou je nevyvratitelné vědomí pracovníka, že problematice přesně rozumí a že přesně ví, co a jak klient cítil a cítí. Je zde velmi cítit tendence urychlovat a zestručňovat proces mediace. To ale v některých případech přináší velké riziko podstatného zkreslení informací.¹⁷

¹⁷ Srov. Riskin, L. L.: *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata 1997.

Některé techniky

Práce s návrhy je technika velmi často používaná v konečných fázích mediačního procesu. V prvopočátku mají většinou konkrétní návrhy účastníků negativní následky, k použití této techniky musí přijít čas. Je ale velmi pozitivní, když návrhy aktivně prezentují samotní klienti a ne mediátor. Ten by je k tomu měl pouze vést a motivovat. To přináší účastníkům dopravní nehody pocit, že drží rozhodování ve vlastních rukou. Mediátor si tak také zachovává neutrální nestrannou pozici. Často se k použití této techniky dostáváme v souvislosti s určováním různých finančních částek za způsobenou škodu na majetku či na zdraví. Jde o velmi citlivou situaci. Jak se konkrétně má v takovém případě mediátor chovat a jak má tuto metodu používat, nebudu zde vyčerpávajícím způsobem popisovat. Je nutné návrh přesně prozkoumat a zjistit, na jakých motivech je založen. Co jednotlivým účastníkům sporu přináší pozitivního a co eventuelně negativního. Na tomto místě je znovu nutné zdůraznit, že pracovník pouze řídí proces, nikoli samotný obsah komunikace. Každý určitý návrh se bere pouze jako jeden z mnoha možných.¹⁸

Velmi často používanou a známou technikou je **brainstorming**. Někdy je také tato technika označována jako *burza nápadů*. Jde o určitý proces probíhající v určitém ohraničeném čase. Během tohoto předem daného času klienti spontánně navrhnou různá možná řešení, aniž by tato řešení druhá strana konfliktu, ale ani jejich tvůrce jakkoli hodnotil či rozebíral. Pracovník jednotlivé možnosti zapisuje jako jednotlivé, a tedy oddělené body na tabuli. Teprve po vypršení času přichází na řadu analýza jednotlivých bodů, tedy jejich výhody a nevýhody vyplývající z nich pro oba účastníky. Je samozřejmostí, na kterou je nutné hned na začátku upozornit, že většina z návrhů je pro praktické použití nevhodná. Někdy se ale přijde na možnost, která je pro obě strany alespoň zajímavá. Také je možné určité části z různých návrhů vzájemně kombinovat nebo se alespoň jimi inspirovat. Brainstorming obvykle přináší několik možných a použitelných řešení. Vzhledem k tomu, že jde o velmi spontánní činnost, lze také ale tuto techniku využít k odhalení skrytých postojů a zájmů jednotlivých účastníků sporu.¹⁹

¹⁸ Srov. Riskin, L. L.: *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata 1997.

¹⁹ Srov. tamtéž.

Velmi zajímavou a specifickou techniku ukrývá anglická zkratka „BATNA“. Jde o takzvanou **nejlepší alternativu k vyjednávanému řešení**, tedy z anglického originálu: „best alternative to a negotiated agreement. Mediátor vede zúčastněné strany k tomu, aby realisticky zhodnotily své pozice tím, že pochopí a rozeberou nejlepší existující řešení sporné situace.²⁰

²⁰ Srov. Fischer, K.: Ury, W.: Patron, B.: Dohoda jistá. Management Press. Praha 1994.

3 MEDIACE A JEJÍ PRÁVNÍ KONTEXT

V našem právním řádu je mediace definována pro účely trestního řízení. Jak již jsem na jiném místě uvedl, jde o § 2., odstavec 2., Zákona č. 257/2000 Sb., Zákona o Probační a mediační službě. Její využití jako alternativy k soudnímu řízení nebo jako řízení souběžné se soudním řízením není jinak přímo právně upraveno. Naše trestněprávní a občanskoprávní předpisy upřednostňují již nyní dohodu účastníků sporu vzniklého jako důsledek dopravní nehody před zdlouhavým projednáváním věci před soudem, prováděním všech důkazů a rozhodnutím rozsudkem.

Zákon o rodině a obchodní předpisy ve svém důsledku umožňují použití mediace zase v jiných oblastech. Jako příklad lze uvést rodinnou či rozvodovou mediaci. Těmito aplikačními oblastmi se ale nebudu do hloubky v této práci zabývat.

„Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem. Soud usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu. Soud rozhodne o tom, zda smír schvaluje, neschválí jej, je-li v rozporu s právními předpisy. V takovém případě soud po právní moci usnesení pokračuje v řízení. Schválený smír má účinky pravomocného rozsudku. Rozsudkem však může soud zrušit usnesení o schválení smíru, je-li smír podle hmotného práva neplatný. Návrh lze podat do tří let od právní moci usnesení o schválení smíru.“²¹

Odklonem od trestního řízení, které přímo souvisí s tématem této bakalářské práce, se budu podrobně zabývat ve speciální kapitole. Zde umožňuje využití mediace zejména institut *narovnání* a institut *podmíněného zastavení trestního stíhání*.

²¹ Cit. § 99., Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád.

3.1 Důležité právní normy

V souvislosti s mediací, která řeší spory vzniklé účastí na dopravní nehodě, jsou v našem právním systému velmi důležité dvě následující právní normy: Je to náš **trestní zákon** a **zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)**, tedy zákon **140/1961 Sb.** ze dne 29. listopadu 1961 a zákon **141/1961 Sb.** z téhož dne a jejich pozdější novelizace.

K podstatným změnám došlo u nás v roce 2001, kdy vstoupil v účinnost zákon **257/2000 Sb. (Zákon o Probační a mediační službě)**. Tato norma zřizuje výše zmíněnou Probační a mediační službu České republiky a upravuje její součinnost s ostatními orgány.

V roce 2003 došlo také k určitým změnám v oblasti vyšetřování a postihů trestné činnosti mladistvých. Byl schválen zákon číslo **218/2003 Sb.** tedy: **Zákon o soudnictví ve věcech mládeže**.

4 POSKYTOVATELÉ MEDIAČNÍCH SLUŽEB

Použití mediace je velmi různorodé. Uplatňuje se od řešení manželských a rozvodových konfliktů až po ekologické spory. Mediace nejčastěji slouží jako „pracovní nástroj“, psychologům, právníkům a sociálním pracovníkům.

Jak už jsem uvedl dříve: „Připouští-li to povaha věci, mohou účastníci skončit řízení soudním smírem, respektive tento smír musí schválit soud. Soud tedy usiluje o smír mezi účastníky; při pokusu o smír předseda senátu zejména s účastníky probere věc, upozorní je na právní úpravu a na stanoviska Nejvyššího soudu a rozhodnutí uveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek týkající se věci a podle okolností případu jim doporučí možnosti smírného vyřešení sporu.“²²

Vyjednání smíru může účastníkům dopravní nehody zprostředkovat i třetí nezávislá osoba. Naše právní předpisy tedy vytvářejí poměrně široký prostor i pro uplatnění nestátních mediátorů. Nejčastěji jsou to právníci se soukromou advokátní praxí. Výjimkou nejsou ale také soukromí psychoterapeuti či poradci.

Asociaci mediátorů České republiky

Na tomto místě je také vhodné zmínit Asociaci mediátorů České republiky. Tato nevládní organizace vznikla v roce 2000 a sdružuje akreditované mediátory a všechny ostatní, kteří mediaci podporují. Tato asociace také zajišťuje vzdělávání a supervizi.

Mediátoři této asociace jsou odborně vyškoleni v mediaci touto institucí nebo jim je „mediační vzdělání“ uznáno od jiné instituce, (Nejčastěji Probační a mediační služba ČR). Tito odborníci se většinou ještě specializují na nějakou specifickou aplikační oblast, jako je například rodinná mediace či mediace v ekologii. Mediace je zde uplatňována v rámci různých vypsanych projektů, ale zároveň mediátory oslovují i klienti z veřejnosti a žádají odborný zásah touto metodou. Další budoucí rozvoj a využití v praxi záleží na popularizaci a osvětě, jak u odborné veřejnosti (advokátní praxe, soudci, státní zástupci), ale i u široké veřejnosti a ve školách.

²² Cit. Odstavec 1., § 99, Zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád.

4.1 Probační a mediační služba České republiky a její poslání

Nejčastěji se problematikou řešení sporů vzniklých dopravní nehodou zabývají pracovníci Probační a mediační služby České republiky. Této svébytné a velmi specifické organizaci bych chtěl věnovat následující kapitolu.

Tato instituce je v evropských podmínkách poměrně unikátní. Vychází se sice z velké části ze zkušeností ze zahraničí, na druhou stranu je ale uzpůsobena našim národním a kulturním podmínkám. Historie vzniku a vývoje PMS ČR je velmi bohatá a zajímavá. Stojí za ní velmi kvalitní a zkušené lidé. Tomuto tématu by bylo možné věnovat prostor v celé jedné ucelené práci.

Probační a mediační služba usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností. Klade důraz na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality. Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva (v tomto případě trestního). Tím vzniká nová, multidisciplinární profese v systému trestní justice.

Probační a mediační služba dle zákona o PMS

„Probační a mediační služba je organizační složkou státu a účetní jednotkou.“²³ „V čele Probační a mediační služby je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. „Plnění úkolů Probační a mediační služby ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky zajišťují její střediska, která působí v sídlech okresních soudů nebo naroveň jim postavených obvodních nebo městských soudů (dále jen "okresní soudy"). Střediska Probační a mediační služby (dále jen "střediska") působící v sídlech okresních soudů, která jsou současně sídly krajských soudů nebo Městského soudu v Praze, zajišťují úkoly Probační a mediační služby i ve vztahu k těmto soudům, příslušným státním zastupitelstvím a policejním orgánům.“²⁴ „V čele Probační a mediační služby je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby

²³ Cit. § 1., odstavec 2., Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

²⁴ Cit. Odstavec 2., § 3., Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě.

zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční.“²⁵

„Probační a mediační služba vytváří předpoklady k tomu, aby věc mohla být ve vhodných případech projednána v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, nebo mohl být uložen a vykonán trest nespojený s odnětím svobody, anebo vazba byla nahrazena jiným opatřením. Za tím účelem poskytuje obviněnému odborné vedení a pomoc, sleduje a kontroluje jeho chování a spolupracuje s rodinným a sociálním prostředím, ve kterém žije a pracuje, s cílem, aby v budoucnu vedl řádný život.“²⁶

„Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediace lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.“²⁷

Základní cíle Probační a mediační služby

Participace poškozeného - Probační a mediační služba se snaží o zapojení poškozeného do „procesu“ vlastního odškodnění, o obnovení jeho pocitu bezpečí, integrity a důvěry ve spravedlnost.²⁸ To se v praktické rovině naplňuje pomocí spolupráce poškozeného a viníka dopraví nehody. Tato spolupráce může být na různých úrovních. Jednou z nich je samozřejmě mediace jako metoda komunikace a usmíření mezi účastníky.

Integrace pachatele - Probační a mediační služba usiluje o začlenění obviněného resp. pachatele do života společnosti bez dalšího porušování zákonů. Integrace je proces, který směřuje k obnovení respektu obviněného k právnímu stavu společnosti, jeho uplatnění a seberealizaci.²⁹ V souvislosti s tímto cílem se spojuje více takzvaná probační činnost PMS, které se v této práci nevěnuji. Přesto si myslím, že je vhodné ji zde uvést. Podle mého názoru mediace a integrace pachatele určitě spolu souvisí. To podle mého názoru platí i u následujícího bodu – ochrana společnosti.

²⁵ Cit. Odstavec 1., § 3., Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

²⁶ Cit. Odstavec 1., § 4., Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

²⁷ Cit. Odstavec 2., § 2., Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

²⁸ Cit. Tamtéž.

²⁹ Cit. http://www.pmscr.cz/scripts/index.php?id_nad=21

Ochrana společnosti - Probační a mediační služba přispívá k ochraně společnosti účinným řešením konfliktních a rizikových stavů spojených s trestním řízením a efektivním zajištěním realizace uložených alternativních trestů a opatření.³⁰ Myslím si, že úspěšná mediace působí také jako prevence další recidivující kriminality. Zde tedy také vidím jasnou souvislost s ochranou společnosti.

Součinnost Probační a mediační služby s dalšími institucemi

Už samotné poslání této instituce ji předem podmiňuje k tomu, aby spolupracovala s dalšími institucemi, nejčastěji s orgány činnými v trestním řízení, ale v rámci různých projektů také se školami, neziskovými organizacemi, církevními institucemi a v neposlední řadě také s dobrovolníky a veřejností jako takovou. Důležité je upozornit, že tento otevřený přístup vychází už ze samotné ideje uplatňování mediace v životě lidské společnosti. Tento základní pilíř je i ustanoven v zákoně o Probační a mediační službě České republiky.

Probační a mediační služba postupuje, je-li to účelné, v součinnosti s orgány sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, zdravotnickými zařízeními, s registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi, zájmovými sdruženími občanů, nadacemi a dalšími institucemi sledujícími humanitární cíle a v případě potřeby tuto součinnost koordinuje z hlediska využití mediace v trestním řízení.³¹

V souvislosti s výkonem mediace jsou zaměstnanci Probační a mediační služby oprávněni obracet se na státní orgány a právnické i fyzické osoby s dožádáním o sdělení potřebných údajů a tyto jsou povinny, pokud tomu nebrání zvláštní zákon nebo oprávnění v něm uvedené, například požadované údaje bez zbytečného odkladu sdělit.³²

Odmítne-li státní orgán, právnická nebo fyzická osoba bezdůvodně vyhovět dožádání podle odstavce 3, předloží zaměstnanec Probační a mediační služby věc předsedovi senátu nebo samosoudci a v přípravném řízení státnímu zástupci k dalšímu opatření.³³

³⁰ Cít. Tamtéž.

³¹ Srov. Odstavec 1., § 5., Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě.

³² Srov. Odstavec 3., § 5., Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě.

³³ Srov. Odstavec 4., § 5., Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě.

Spolupráce Probační a mediační služby České republiky s ostatními institucemi je sice zakotvena v zákoně, pro uvedení teorie v praxi je ale nezanedbatelné nezapomínat na proškolení a motivování pracovníků těchto navazujících a spolupracujících institucí. Jestliže budou mít i tyto profesionálové kvalitní informace a budou dobře o činnosti PMS ČR proškoleni, bude kvalitní a účinná i vzájemná spolupráce, a tedy i výsledný efekt v řešení konfliktů.

5 Odklon od trestního řízení

Odklon od trestního řízení přímo souvisí s tématem řešení konfliktů vzniklých jako důsledek dopravní nehody. Zde umožňuje využití mediace zejména institut *narovnání* a institut *podmíněného zastavení trestního stíhání*. Jinak a lépe řečeno, úspěšné použití mediace jako metody práce mezi účastníky dopravní nehody vytváří velký a kvalitní manévrovací prostor k uplatnění odklonu od trestního řízení, tedy k uplatnění paragrafů 307 a 309 trestního řádu *narovnání* a *podmíněného zastavení trestního stíhání*. Nutné je dodat, že každé trestní řízení podléhá takzvané zásadě oficiality, tedy jestliže byl spáchán trestný čin, musí být tento projednán soudem v trestním řízení.

Zavedení těchto institutů by mělo mít několik pozitivních efektů ve fungování trestní justice a celkově i společnosti jako celku. Jde především o usnadnění a urychlení rozhodovací práce soudů a státních zastupitelství. Nezanedbatelný je také fakt, že nemusí dojít k uložení jiných trestů, zejména trestu odnětí svobody. V konečném efektu by tedy mělo i dojít k ulehčení práce ve vězeňství. Jak už bylo v této práci uvedeno dříve, použití těchto institutů (v souvislosti s mediací a v některých případech i bez použití mediace) má pozitivní psychosociální efekt na účastníky dopravní nehody respektive na účastníky trestního řízení, obviněného a poškozeného. Z psychologického hlediska by mělo jít o částečné odbourání viktimizace (poškození) u oběti a u viníka dopravní nehody o eliminaci psychických důsledků této situace. Důležité je také zmínit praktický efekt toho, že viník nemusí mít záznam v Rejstříku trestů, který přináší další negativní efekty, například ztrátu zaměstnání. Je samozřejmé, že výše uvedená pozitiva nejsou vždy stoprocentní a záleží na každém konkrétním případě.

5.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Jednou alternativní formou řešení trestních věcí odklonem od klasického trestního řízení je paragraf 307 trestního řádu, tedy *podmíněné zastavení trestního stíhání*. Tento typ odklonu se v případě řešení trestního řízení, vzniklého dopravní nehodou, aplikuje poměrně často. Obecně lze říci, že se používá zpravidla v případech osob, které jsou obviněny z méně závažných trestních činů. Tyto osoby musí dát jasně najevo, že litují svého činu a praktickými kroky učiní nápravu nebo alespoň mají snahu nápravy. Je tedy dávaná přednost tomu, aby se narušené vztahy urovnaly, před tím, aby byl pachatel potrestán. Uložení zkušební doby

a popřípadě uložení určitých dalších povinností zde působí místo sankce. V praxi to tedy znamená, že pachatel dopravní nehody není odsouzen, ale musí učinit konkrétní kroky k nápravě.³⁴

Zákon stanoví přesné požadavky na uplatnění tohoto institutu v praxi. Jsou to základní podmínky, které je nutné pro aplikaci odklonu dodržet:

- Jde o trestní čin, na který zákon stanoví trest, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.
- Obviněný s podmíněným zastavením souhlasí.
- Obviněný se k činu doznal a doznal se také ke všem zákonným znakům týkající se trestného činu, tedy i k zavinění.
- Obviněný uhradil škodu, která byla trestním činem způsobena, nebo o její náhradě uzavřel dohodu nebo učinil jiná opatření k její náhradě.
- Vzhledem k minulosti a osobě obviněného lze takové opatření považovat za dostačující.

Zákon stanoví také podrobnosti ke zkušební době a osvědčení se obviněného a další ustanovení. Celé a úplné znění paragrafu 307 Trestního zákona uvedu v této práci v rámci přílohové části.

5.2 Institut narovnání

Institut *narovnání*, tedy uplatnění paragrafu 309 Trestního řádu, je další možnost odklonu od tradičního trestního řízení. Základem je dohoda mezi účastníka dopravní nehody o vypořádání vzájemných vztahů, která je následně schválena soudem či státním zástupcem. Důsledek toho je tedy také zastavení trestního stíhání viníka dopravní nehody. Jako u předchozího institutu, *podmíněného zastavení trestního stíhání*, je zde kladen důraz na vzájemnou dohodu oproti potrestání pachatele. Zákon zde vymezuje okruh poškozených na ty, kteří jsou v souvislosti s činem bezprostředně poškozeni, tedy poškození dopravní nehodou. Tedy sem nepatří ti poškození, na které nárok přešel, v praktické rovině například pozůstalý. Tento institut má

³⁴ Srov. Sotolář A. a kol.: Právní rámec alternativního řešení trestních věcí, Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti, Praha 2001.

ovšem trochu širší společenský kontext. Pachatel zde má povinnost „narovnat“ svůj čin zároveň také tím, že podpoří nějaký obecně prospěšný společenský zájem.³⁵

Zákon stanoví přesné požadavky na uplatnění tohoto institutu v praxi. Jsou to základní podmínky, které je nutné pro aplikaci odklonu dodržet:

- Obviněný musí prohlásit, že skutek spáchal.
- Obviněný uhradil škodu, která byla trestním činem způsobena nebo o její náhradě uzavřel dohodu nebo učinil jiná opatření k její náhradě.
- Obviněný je povinen složit soudem schválenou částku, a to konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a to na účet soudu či státního zastupitelství. Částka musí být přiměřená spáchanému činu a musí odpovídat dohodě mezi obviněným a poškozeným.
- Je nutný souhlas obviněného i poškozeného, tedy je nutná jejich vzájemná dohoda.
- Jde o podezření a stíhání trestního činu, na který zákon stanoví trest, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let.
- Tento způsob odklonu musí být adekvátní vůči trestnému činu a k míře, jakou byl porušen veřejný zájem, a k osobě obviněného, k jeho osobním a majetkovým poměrům.

Ještě je důležité zmínit, že obviněný je povinen z peněžité částky k obecně prospěšným účelům určit nejméně 50 % státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti dle paragrafu 312 trestního řádu a dle zákona 209/1997 Sb. Všechny tyto povinnosti by měly naplňovat ideje restorativní justice a měly by vidět trestní čin v celospolečenské souvislosti.

Jak už jsem uvedl výše: Celé a úplné znění paragrafu 309 Trestního zákona uvedu v této práci v rámci přílohové části.

³⁵ Srov. tamtéž.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Cíl praktické části

Praktickou část své bakalářské práce bych nechtěl v žádném případě označit jako výzkum. Jak již jsem zmiňoval v úvodu, můj cíl je trochu jiný a nemá tak velké ambice. Na druhou stranu si myslím, že cíl, který jsem si stanovil, lze i tímto způsobem splnit. Jde mi o ilustraci a popis toho, jak mediace jako metoda práce s účastníky dopravní nehody, může být přínosná při použití v praxi. Jako metodu práce jsem si v této praktické části vybral popis odborných kazuistik a jejich vzájemné porovnání. Omezené množství vstupního materiálu, tedy kazuistik vytvořených výpisem z odborných spisů, podmiňuje omezený cíl této práce, tedy ilustrativní popis skutečné praxe. Nejde tedy o validní výzkumné výsledky. Přesto doufám, že jde o určitý přínos.

Na tomto místě musím uvést, že výpisy z odborných spisů byly zpracovány takovým způsobem, že jsou absolutně chráněna osobní data klientů, kterých se kauzy týkají. Dokonce i obsah kazuistik je zpracován takovým způsobem, aby v žádném případě nemohl poškodit zájmy kohokoli.

6.1 Kazuistika č. 1

Popis případu

Dne 8. 7. 2005 v době kolem 14:30 hodin na křižovatce ulic Klatovská a Benešova jela jako řidička v automobilu Fiat Punto paní Marcela K. Když jela po ulici Benešova směr ulice Klatovská, kde odbočovala vlevo, nedala přednost v jízdě cyklistovi, panu Františku N., který jel po ulici Klatovská. Následkem střetu došlo ke zranění osoby František N., ten utrpěl těžký otřes mozku a pohmožděniny po celém těle. Doba léčení byla stanovena na 14 dní. Ze soudně lékařského hlediska utrpěl poranění lehké až středně těžké.

Na základě zjištěných skutečností, zejména z úředních záznamů a z prvotních úkonů, provedených na místě činu a z lékařských zpráv, je vyvozen závěr, že paní Marcela K. jinému z nedbalosti ublížila na zdraví tím, že porušila důležitou povinnost vyplývající z jejího zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce, nebo uložené ji podle zákona. Dle výše uvedeného, bylo proti paní Marcele K. zahájeno trestní stíhání.

Účastníci případu:

Paní Marcela K. (31 let) a pan František N. (65 let), Paní Petra N. (manželka poškozeného)

Průběh jednání

Policie České republiky zahájila dne 20. 7. 2005 proti paní Marcelce K. trestní řízení dle ustanovení paragrafu 223 Trestního zákona. Státní zastupitelství požádalo Probační a mediační službu České republiky (dále jen PMS) o součinnost pro vytváření podmínek pro rozhodnutí dle ustanovení paragrafu 307, eventuelně 309 Trestního řádu.

Paní Marcela K. navštívila středisko PMS a v rámci osobní konzultace souhlasila s postupem dle paragrafu 307 Trestního řádu, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání. Byla poučena o podmínkách a povinnostech, které s tím souvisí.

Následující den navštívil středisko PMS poškozený, pan František N. se svojí manželkou. Byl seznámen s trestním stíháním obviněné a s možnostmi odklonu v trestním řízení. Pracovník PMS mu vysvětlil, že by v takovém případě musela obviněná napravit škodu, kterou způsobila, tedy že by v takovém případě muselo dojít k vzájemné dohodě.

Poškozený se vyjádřil v tom smyslu, že mu není dosud zdravotně nejlépe. Zdraví mu sice peníze nevrátí, ale o nějaké škodě může uvažovat. Nechce, aby byla paní Marcela odsouzená. Po nehodě se prý k němu chovala velmi odpovědně a ohleduplně. Uvědomuje si, že se něco takového bohužel může stát každému. Přesto se cítí situaci mírně rozčarován a rád by se s obviněnou ještě jednou setkal. Bylo tedy domluveno společné setkání obviněné s poškozeným panem Františkem.

Společného jednání se účastnili: obviněná, paní Marcela K., poškozený, pan František N., manželka poškozeného, paní Petra N. a pracovník PMS. Obě strany se shodly na dvou bodech jednání, kterými by se chtěly zabývat: Shodly se na tom, že je nutné o nehodě znovu mluvit, protože obě dvě strany mají dosud v sobě silné emoce. Dalším bodem by měla být náhrada škody (nad limit plnění hrazeného z pojistky odpovědnosti za škodu provozem motorového vozidla).

Během jednání se obviněná poškozenému několikrát omluvila a vyjádřila upřímnou lítost nad tím, co se stalo. Nabízela sama ze své iniciativy náhradu škody ve výši 20.000,-Kč. Poškozený mluvil o svých pocitech strachu, který v sobě od té doby nese. Mluvil také o svých pocitech vzteku vůči obviněné, o kterých ale sám tvrdí, že jsou neadekvátní, protože se taková situace může přihodit každému. Sám prý dříve také automobilem jezdil. Přesto je rád, že mohl své pocity obviněné sdělit.

Během jednání dochází mezi zúčastněnými stranami ke shodě, že nějaké plnění nad rámec pojištění je vhodné. Domlouvají se na částce 15.000,- Kč. Zároveň se zde také ukazuje do té doby nezmíněná potřeba, kterou nastiňuje manželka poškozeného. Pan František prý musí 2x týdně navštěvovat rehabilitace a přeprava městskou hromadnou dopravou ho velmi unavuje. Obviněná se nabízí, že by mohla pana Františka na rehabilitaci vozit a doprovázet. Na této možnosti se obě strany velmi rychle shodly.

Pracovník PMS pomohl vytvořit oběma stranám vzájemnou dohodu, se kterou obě strany souhlasily a dohodu podepsaly. V dohodě bylo obsaženo plnění škody a také podrobnosti o tom, jakým způsobem pomůže obviněná poškozenému s dopravou na rehabilitace. Dohoda byla postoupena Okresnímu soudu v Plzni a na jejím základě tento soud rozhodl ve smyslu paragrafu 307 o podmíněném zastavení trestního stíhání.

Proces mediace

Celý proces mediace se skládal ze čtyř jednání. Z toho byla dvě jednání individuální pohovory účastníků dopravní nehody s pracovníkem PMS a dvě jednání byla společná. V prvním společném jednání byla tvořena vzájemná dohoda, ve druhém došlo k podpisu této dohody a k domluvě na dalším praktickém postupu.

Zlomové okamžiky byly pravděpodobně dva: Uvolnění emocí poškozeného a schopnost sdělit obviněné svoje negativní pocity. Druhý zlomový okamžik byl ve chvíli spontánní dohody na tom, že bude paní Marcela pana Františka vozit na rehabilitace.

Přínos jednání

Podle mého názoru měla mediace v tomto případě hned několik pozitivních aspektů. Došlo k abreakci (tedy k odreagování) emocí, které předtím neměli možnost účastníci ventilovat. Vzájemné setkání jim v tom pomohlo. Obviněná měla možnost „něco dobrého“ pro poškozeného udělat, a tak alespoň částečně kompenzovat svoji vinu. Došlo k tak alespoň k částečnému vylepšení jejich vzájemného vztahu, což je z hlediska restorativní justice velmi důležité. Z hlediska eventuelního soudního řízení, ke kterému nedošlo, byly jistě ušetřeny některé prostředky. A to vzhledem k tomu, že toto soudní řízení by bylo pravděpodobně náročnější na čas a na některé další náklady (například soudní znalci, atd.).

6.2 Kazuistika č. 2

Popis případu

Pan Zdeněk P. dne 3. 11. 2003 v době kolem 8:00 hodin jel jako řidič osobního automobilu značky Škoda Felicie v Kladně po ulici Jana Palacha ve směru od ulice Baarova. V prostoru zastávky Městské hromadné dopravy, „Jana Palacha“, se plně nevěnoval řízení vozidla a srazil zde přecházející chodkyni paní Janu M., která přecházela z jeho směru jízdy z leva, mimo vyznačený přechod pro chodce. Při střetu utrpěla paní Jana M. těžká zranění, jejichž následkům na místě podlehla.

Vzhledem ke zjištěným skutečnostem zdokumentovaným Policií České republiky je odůvodněn závěr, že pan Zdeněk P. se dopustil trestného činu ublížení na zdraví, a to dle paragrafu 224 odstavce 1 trestního zákona, tedy jinému z nedbalosti způsobil smrt. Vzhledem k výše uvedenému bylo proti panu Zdeňkovi P. zahájeno trestní stíhání.

Účastníci případu:

Pan Zdeněk P., obhájce pan JuDr. Novotný, poškození: syn Jany M., pan Petr M., manžel Martin M., dcera Kristýna M.

Průběh jednání

Okresní státní zastupitelství postoupilo případ PMS s žádostí o přezkum možnosti uplatnění paragrafu 309 trestního řádu. Hned poté byl kontaktován obviněný a jeho obhájce. Další jednání byli kontaktováni poškození, pozůstali po zemřelé paní Janě M.

Na první oddělené schůzce byl obviněný poučen o činnosti PMS a o jeho situaci, tedy o možnosti použití paragrafu 309 trestního řádu. Dále byl obviněný dotazován, zda situaci nahlásil na svoji pojišťovnu, kde má sjednané povinné ručení. Na to obviněný odpověděl, že tak ještě neučinil, ale že to okamžitě napraví.

Na dalším odděleném jednání, které se konalo s poškozenými, byli tito informováni o stavu trestního stíhání obviněného. Poškození reagovali pozitivně na pozvání od PMS. Uváděli, že bohužel nemají žádné informace, že s nimi vůbec nikdo nekomunikuje. Cítí se tím být velmi zaraženi. Poprvé a naposledy, kdy se nějaké informace dozvěděli, bylo pouze v den zmiňované dopravní nehody, kdy jim bylo řečeno, že bude věc předána kriminální policii.

Poškození byli seznámeni s možnostmi mediaci, poučení o jejich právu žádat náhradu škody. Byli také seznámeni s praktickými zákonitostmi trestního řízení. Poškození souhlasně uvádějí, že zatím v žádném případě nemají zájem na setkání s obviněným, panem Zdeňkem P. Věc je pro ně pochopitelně stále živá a bolestivá. Přesto si začínají také uvědomovat pragmatický dopad situace, tedy že smrt jejich manželky a matky znamená pro ně nejen hlubokou osobní ztrátu, ale také i následky ekonomické. V této věci se tedy připojí k nároku na náhradu škody.

Ze strany PMS byla nabídnuta takzvaná nepřímá mediaci, tedy zprostředkování komunikace mezi obviněným a poškozenými bez jejich přímého kontaktu. A to zejména z důvodu vyjednávání škody. Poškození uvedli, že tuto možnost budou muset ještě zvážit. Otázka škody zatím není na pořadu dne. Poškození uvedli, že některé nároky uvedli už v rámci trestního spisu.

Bylo domluveno, že jakmile budou mít poškození zájem pokračovat, sami PMS kontaktují. V jiném případě nechají další na rozhodnutí státního zástupce a soudu.

PMS kontaktovala Státní zastupitelství a spis vrátila s vyrozuměním, že poškození v současné době nechtějí postupovat dle nabízené možnosti. Byla jim tedy nabídnuta možnost, že mohou kdykoli v budoucnu využít služby PMS a sami ji kontaktovat.

Proces mediace

K samotné mediaci v tomto případě nedošlo. Byla nabídnuta možnost nepřímé mediace. Této možnosti nebylo do současnosti využito.

Přínos jednání

V tomto případě sice nedošlo k použití metody mediace, ale podle mého názoru byly dodržovány principy restorativní justice. Důležité je zdůraznit, že určitý, byť malý pozitivní vliv měla práce s poškozenými. Důležité je podle mě otevření komunikace a samotné informování poškozených. Dalo by se říci, že poškození byli sekundárně viktimizováni (tedy poškození) orgány činnými v trestním řízení. A to proto, že s nimi nikdo nekomunikoval a neinformoval je ani v nejzákladnějších otázkách. Pracovník PMS byl první, kdo jim řekl nějaké informace a poslechl si jejich názor a pocity, které v souvislosti s úmrtím jejich blízké mají.

6.3 Kazuistika č. 3

Popis případu

Dne 2. prosince 2003, ve 14:00 hodin, došlo v obci Česká lípa v ulici Benešova na křižovatce s ulicí Vrbova před domem čp. 23 k dopravní nehodě mezi osobním automobilem Škoda Felicie řízené majitelem vozidla, panem Jaroslavem P. a chodkyní paní Martinou D. K dopravní nehodě došlo tak, že řidič pan Jaroslav vycouval z odstavné plochy u domu čp. 23 a nepovšiml si chodkyně paní Martiny. Ta po střetu se zadní částí vozidla upadla na vozovku. Po této nehodě byla paní Martina převezena vozidlem RZP do nemocnice v České Lípě, kde byla hospitalizována. U poškozené bylo zjištěno těžké poranění, a to zlomenina na

lebce a těžký otřes mozku. Dechová zkouška u řidiče motorového vozidla i u poškozené byla negativní. Technická závada, jako příčina dopravní nehody, nebyla zjištěna.

Věc byla předána službě kriminální policie. Dle výše uvedených důvodů bylo usnesením zahájeno trestní stíhání pana Jaroslava P. pro trestný čin ublížení na zdraví dle paragrafu 223 Trestního zákona.

Účastníci případu:

pan Jaroslav P., poškozená Martina D., právní zástupce poškozené, zástupce poškozené VZP

Průběh jednání

Na základě telefonického rozhovoru mezi pracovníkem střediska PMS a vyšetřujícím policejním komisařem se dostavil na středisko PMS pan Jaroslav P., který projevil zájem o to, aby se tímto případem zabývala PMS. S klientem byla celá tato záležitost důkladně projednána, byl informován o institutu podmíněného zastavení trestního stíhání a jeho zákonných podmínkách.

Pan Jaroslav uvedl, že kontaktoval poškozenou v místě jejího trvalého bydliště. Byl seznámen s možností nadstandardního finančního vyrovnání nad limit plnění pojistky odpovědnosti z provozu motorového vozidla. K tomu sdělil, že by byl ochoten nějakou, později domluvenou částku ve splátkách uhradit.

Bylo domluveno, že bude požádán příslušný státní zástupce o pověření vstupu střediska PMS do tohoto případu. Pan Jaroslav se nebrání přímému setkání tváří tvář s poškozenou, paní Martinou na středisku PMS.

Později byl případ konzultován s příslušným státním zástupcem, který se vyjádřil, že by v této chvíli nedoporučil postup dle paragrafu 307 trestního řádu, nicméně podle toho, jaké kroky budou podniknuty, nevylučuje, že v obžalobě, kterou bude na obviněného podávat, navrhne, aby bylo v hlavním líčení zvaženo podmíněné zastavení stíhání obžalovaného. A to vzhledem k tomu, že ještě není vyřešen nárok případné škody.

Obviněný byl seznámen s postojem příslušného státního zástupce. Bylo domluveno, že pracovník PMS napíše dopis poškozené. Pan Jaroslav poškozenou ještě jednou navštíví a vyptá se jí, zda něco nepotřebuje a jaký je její postoj k řešení případu dohodou. Pan Jaroslav je informován, že řádným poškozeným je také pojišťovna VZP, která hradila ošetření a hospitalizaci poškozené. S panem Jaroslavem byl sepsán prostřednictvím pracovníka PMS závazek vůči poškozené VZP, který jí byl následně odeslán.

Na další oddělené jednání se na středisko PMS dostavila poškozená, paní Martina se svým manželem. Byli seznámeni s prací a činností PMS a také s fází trestního řízení s obviněným, panem Jaroslavem. Byli seznámeni s postojem pana Jaroslava, s jeho vůlí plnit závazek škody nad rámec plnění pojišťovny a byl jim vysvětlen možný postup dle paragrafu 307 trestního řádu. Poté bylo, s jejich souhlasem, přistoupeno ke společnému jednání s panem Jaroslavem. Pan Jaroslav nabídl nad rámec plnění pojišťovny, částku ve výši 10.000,-Kč, kterou by hradil ve splátkách po 1.000,-Kč měsíčně, a to vždy ke 20. dni v měsíci. Vysvětlil, proč navrhuje tuto částku. Má prý leasing, půjčku na byt a platí nájem ve výši 8.000,-Kč měsíčně. Vše pan Jaroslav doložil. Sdělil, že toto je v současnosti maximální částka, aby zároveň nezatížil rozpočet své rodiny.

Poškozená, paní Martina uvedla, že se její zdravotní stav už zlepšil, ale že přesto má stále silné bolesti hlavy. Má prý velké pocity strachu, kdykoli se musí pohybovat v blízkosti motorových vozidel. Poškozená uvedla, že si je velmi dobře vědoma snahy pana Jaroslava po vyrovnání po morální stránce. Byla například velmi mile překvapena tím, že jí pan Jaroslav navštívil a přinesl jí květiny. Poškozená nechce dělat obviněnému problémy. Nejvíce si přeje, aby vše co nejdříve skončilo. Je velmi ráda, že měla možnost pana Jaroslava poznat. Odbourala prý tak, dle jejích slov, strach z neznámého a bezohledného řidiče, kterého viděla v období po nehodě v téměř každém, kdo řídil motorové vozidlo.

Byla dohodnuta následující vzájemná dohoda: Pan Jaroslav uhradí škodu pojišťovně VZP, která bude teprve vyčíslena, a to prostřednictvím svého povinného ručení. Zároveň se zavazuje k plnění vůči paní Martině, dle výše zmíněného návrhu.

Na základě této dohody použil Okresní soud V České Lípě ustanovení paragrafu 307 Trestního řádu a trestní stíhání pana Jaroslava podmíněně zastavil.

Proces mediace

Mediační proces se skládal ze dvou oddělených jednání s obviněným a poškozenou a z jednoho jednání společného. První zlomový okamžik, podle mého názoru, byl z hlediska pana Jaroslava obsažen v poznání, že existuje možnost dohody a že může ze své strany vůči poškozené učinit. Tím pravděpodobně získal odvahu a poškozenou podruhé navštívil s tím, že se jí ještě jednou omluvil a daroval jí květiny. Tato, byť symbolická věc měla, jak sám uvedl, pro něj velkou cenu.

Z hlediska poškozené paní Martiny měla tato událost také velký význam. Měla možnost poznat člověka, který jí ublížil, jako osobu, která chce nést důsledky svého jednání. Tím pro ni tento člověk vystoupil z „agresivní“ anonymity někoho, kdo jí způsobil bolest. To mělo, dle jejích slov, pro ni velkou váhu.

Přínos jednání

Podle mého názoru, mělo použití mediace v tomto případě jednoznačně pozitivní vliv na obě strany konfliktu. Psychologický efekt by musel být jistě hlouběji analyzován, ale určité efekty lze, dle mého názoru, vyvozovat i z přímé výpovědi aktérů.

Z hlediska restorativní justice lze jistě mluvit o úspěchu. Vztah účastníků dopravní nehody, dvou lidí, který byl narušen tím, že jeden druhému ublížil na zdraví, byl alespoň částečně napraven tím, že byla otevřena možnost vzájemné komunikace a došlo k vzájemné dohodě.

6.4 Shrnutí a porovnání

Všechny tři výše uvedené kazuistiky měly samozřejmě na první pohled několik podobných prvků. Tato podobnost ale vychází už z toho, že případy byly již před kontaktem s PMS vyhodnoceny orgány činnými v trestním řízení, jako pravděpodobně vhodné pro odklon od trestního řízení. Při podrobnějším pohledu lze podle mého názoru vysledovat důležité rozdíly. Nejprve bych ale chtěl analyzovat společná pozitiva.

První společný jmenovatel, který mě zaujal ve všech třech případech, je fakt, že jak strana poškozených tak i viníci dopravních nehod velmi dobře a překvapeně hodnotí, že má na ně někdo, v souvislosti s tak poměrně nepříjemnou záležitostí, čas a chuť vyslechnout je a bavit se o tomto tématu trochu jiným způsobem, než je v oblasti justice běžné. Ve všech třech případech je alespoň z části patrné, že došlo k pozitivnímu posunu, když zúčastnění nemuseli mluvit o dané události jen strohým popisným způsobem, ale měli také možnost mluvit o svých pocitech a obavách. To je samozřejmě závislé na profesionalitě daného mediátora.

V kazuistice č. 1 je to velmi patrné dokonce ve vzájemné shodě obou jednajících stran. Jak pan František, tak i paní Marcela uvedli, že v případě cítí silné emoce a že mají chuť a potřebu s druhou stranou sporu ještě o nehodě mluvit. V kazuistice č. 2 sice nedošlo k mediaci samotné, ale už i úvodní rozhovor mediátora s poškozenými, respektive pozůstalými měl podle mého názoru pozitivní vliv. Z psychosociálního hlediska byl pracovník PMS první, a možná také poslední, kdo s pozůstalými o dopravní nehodě v těchto souvislostech mluvil. Na kazuistice č. 3 lze velmi dobře ilustrovat důležitá funkce mediačního jednání, respektive odbornost mediátora. Mám tím na mysli kvalitní vytvoření atmosféry bezpečí a vzájemné důvěry mezi všemi účastníky mediace. Poškozená paní Martina zde v úvodu mluví o svém strachu z „provozu a z řidičů“. Ke konci mediace je mezi ní a panem Jaroslavem a možná i okolním světem obnoven jakýsi „lidský vztah“. Ten, kdo jí ublížil, ztratil jakoby obraz anonymního agresivního řidiče. Toto mělo pravděpodobně také pozitivní vliv na pana Jaroslava, který pravděpodobně tuto zpětnou vazbu vycítil.

Tyto tři kazuistiky jsou až nápadné jedním velkým rozdílem. V kazuistice č. 1 a v kazuistice č. 3 dochází k uzavření dohod. To je z hlediska právního pohledu velmi pozitivní výsledek. Na rozdíl od dlouhého, nákladného a komplikovaného soudního jednání, ke kterému by samozřejmě mohlo, ale nemuselo dojít, byla ušetřena práce i justici. Také je vhodné připomenout, že soudní jednání mohou být také často náročná pro jejich účastníky

z psychologického hlediska. Dosažení dohody, ač by se to tak mohlo na první pohled zdát, není ale jediným a prvořadým úkolem mediace. To je podle mého názoru velmi dobře patrné v kazuistice č. 2. V praxi samozřejmě nemůže vždy dojít k dohodě. Důsledky dopravní nehody jsou někdy tak závažné, že ještě velmi dlouho působí na její účastníky. Jak ale kazuistika č. 2 dokládá, i zde je přínosné, aby profesionál s účastníky pracoval. Z hlediska restorativní justice nebyla v tomto případě zanedbána psychosociální situace ani poškozeného a ani viníka.

Závěr

Ve své práci jsem se snažil popisovat aplikaci metody vyjednávání mezi lidmi pomocí prostředníka, tedy mediace, do určité specifické oblasti lidských konfliktů. Zabýval jsem se z velké části teoretickou úrovní problematiky, bez které by jakékoli užití této metody v praxi nestálo na pevných základech, ale také jsem měl záměr ilustrovat výše zmíněné konkrétními případy z praxe. Doufám, že se mi tyto dvě roviny podařilo spojit a že jsem splnil cíl, který jsem si v úvodu předsevzal.

Jednoznačným závěrem a výstupem z mé práce je konstatování, že má určitě velký význam do trestní justice aplikovat prvky sociální práce. Myslím si, že k němu i poměrně dobře postupně dochází. Doufám, že tento trend bude i v budoucnosti pokračovat.

V době, když jsem dokončoval bakalářskou práci, jsem měl možnost setkat se s několika klienty, kteří využili možnost řešení svého případu, tedy dopravní nehody, pomocí mediace. Znovu jsem si potvrdil, že tato metoda řešení konfliktu je pro tuto konkrétní aplikaci velmi vhodná. Při rozhovorech jsem se s těmito lidmi bavil jak o pragmatických aspektech jejich dopravní nehody, tak i o jejich pocitech a o dalším celkovém vlivu závažné dopravní nehody na jejich další život a život jejich blízkých. Měl jsem možnost mluvit s lidmi, kteří mají tu tíživou zkušenost žití s pocitem viny. Bylo by samozřejmě naivní myslet si, že je to pravidlem, ale velká část z nich má touhu svůj čin nějak napravit. To ve svých důsledcích často není bezezbytku možné. Přesto si myslím, že je důležité tomu vytvořit určitý prostor. Nástrojem k jeho vytvoření by měla být právě mediace.

Diskuze

Při zpracovávání tématu bakalářské práce jsem měl dlouhou dobu dilema, jakým obsahem naplním tuto její konkrétní část. Ke konečnému rozhodnutí jsem shodou okolností dospěl po tom, kdy jsem byl několikrát svědkem diskuze o níže uvedené problematice.

Setkal jsem se s dvěma odlišnými názory na to, jak je v praxi vhodné, efektivní a vůbec uskutečnitelné vést mediační rozhovor mezi účastníky konfliktu. Stručné shrnutí tohoto rozporu by mohlo být asi následující:

První názor tvrdí, že mediační praxe by měla bezesbýtku vycházet z mediační teorie, tedy, že by měl mít mediátor odpovědnost jen a pouze za formu mediace, tedy za formu a „technologii“ vyjednávání. Neměl by v žádném případě navrhnout účastníkům ani sebemenší možnosti či návrhy. Za ty mají odpovědnost pouze klienti. Mediátor tedy nesmí ani v nejmenší míře zasahovat do obsahu vyjednávání.

Oproti tomu druhý názor oponuje tím, že tento způsob, bezesbýtku aplikovaný do praxe, je časově velmi náročný a v konečném důsledku velmi neefektivní. Dostává vyjednávání někdy do situace, ze které se jen velmi těžko postupuje vpřed.

Osobně se necítím dostatečně kompetentní k tomu, abych se k výše uvedenému rozporu vyjadřoval. Tato problematika by se však mohla stát předmětem jiné a podrobnější analýzy.

Seznam literatury

- Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. Praha, Portál 2003. ISBN 80-7178-549-0.
- Matoušek, O.: *Základy sociální práce*. Praha, Portál 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- Nakonečný, M.: *Sociální psychologie*. Praha, Academia 1999. ISBN 80-200-0690-7
- Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha, Portál 1999. ISBN 80-7178-678-0
- Nakonečný, M.: *Psychologie osobnosti*. Praha, Academia 1999. ISBN 80-200-0628-1.
- Klimeš, L.: *Slovník cizích slov*. Praha Státní pedagogické nakladatelství 1981.
- Holá, L.: *Mediace – Způsob řešení mezilidských konfliktů*. Grada 2003. ISBN 80-247-0467-6.
- Sokolář, A. a kol.: *Právní rámec alternativního řešení trestních věcí*. Praha, Institut vzdělávání Ministerstva spravedlnosti České republiky 2001.
- Riskin, L. L.: *Mediace aneb jak řešit konflikty*. Pallata 1997. ISBN 80-901710-6-0.
- Němec, P.: *Komunikace v konfliktních a krizových situacích*. Praha, Management Press 1999.
- Zehr H.: *Úvod do restorativní justice, Sdružení pro probaci a mediaci v justici*, Praha 2003.
- Duffy, K. G.: Grosch, J. W.: Olézak, P. V.: *Community mediation. A Handbook for Practitioners and Researchers*. New York, The Guilford Press 1991.
- Vybíral, Z.: *Psychologie lidské komunikace*. 1. vydání. Praha, Portál 2000.

Zwinger, G.: Zur Methodik der Mediation bei strafrechtlich relevanten Konflikten. Sozialarbeit und Bewährungshilfe 1999.

Fischer, K.: Ury, W.: Patron, B.: Dohoda jistá. Management Press. Praha 1994.

Internetové zdroje:

<http://www.pmscr.cz>.

<http://www.justice.cz>

Citované zákony:

Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád.

Zákon č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.

Zákon č. 141/1961 Sb. Trestní řád.

Zákon č. 218/2003 Sb. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

Abstrakt

PLICHTA M. *Mediace jako metoda řešení konfliktu vzniklého dopravní nehodou*. České Budějovice, 2006. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Hyková.

Klíčová slova: mediaci, vyjednávání, poškozený, obviněný, pachatel, odsouzený, poškození, Probační a mediační služba České republiky, Asociace mediátorů České republiky, dopravní nehoda, škoda, narovnání, podmíněné zastavení trestního stíhání.

Bakalářská práce pojednává o řešení trestních konfliktů, vzniklých v důsledku dopravních nehod, pomocí metody mediaci. V teoretické části shrnuje teoretický základ metody mediaci a představuje některé poskytovatele této služby. V praktické části ilustruje použití mediaci v praxi, a to na třech kazuistikách, které jsou vyhodnoceny a porovnány.

PLICHTA M. *Mediation as a solution of a dispute caused by traffic accident*. České Budějovice, 2006. Bachelor work. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Head of the work: Mgr. Kateřina Hyková.

Key words: mediation, negotiation, sufferer, defendant, offender, condemned, harm, Probační a mediační služba České republiky, Asociace mediatorů České republiky, traffic accident, damage, settlement, conditional breakpoint of criminal prosecution.

The bachelor work is concerned with a solution of a crime due to a traffic accident by the method of mediation. The theoretical part summarizes the theoretic base of the mediation process and presents some providers of this service. The practical part shows the application of mediation process in a field experience by analysing and comparing of three case reports.

Seznam příloh

1. Výsek ze zákona č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě.
2. Výsek ze zákona č. 140/1961 Sb. Trestní zákon.
3. Výsek ze zákona č. 141/1961 Sb. Trestní řád.

Příloha č. 1

257/2000 Sb.

ZÁKON

ze dne 14. července 2000

o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb. , o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb. , zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb. , o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě)

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

ČÁST PRVNÍ**PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA****HLAVA I****ZŘÍZENÍ, ORGANIZACE A ČINNOST PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBY****Probační a mediační služba****§ 1**

(1) Zřizuje se Probační a mediační služba, která provádí v rozsahu stanoveném tímto nebo zvláštním zákonem 1) úkony probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.

(2) Probační a mediační služba je organizační složkou státu a účetní jednotkou.

§ 2

(1) Probačí se pro účely tohoto zákona rozumí organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen "obviněný"), kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.

(2) Mediací se pro účely tohoto zákona rozumí mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením. Mediací lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.

§ 3**Organizace Probační a mediační služby**

(1) V čele Probační a mediační služby je ředitel, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ředitel Probační a mediační služby zajišťuje její chod po stránce personální, organizační, hospodářské, materiální a finanční.

(2) Plnění úkolů Probační a mediační služby ve vztahu k soudům, státním zastupitelstvím a orgánům Policie České republiky zajišťují její střediska, která působí v sídlech okresních soudů nebo naroveň jim postavených obvodních nebo městských soudů (dále jen "okresní soudy"). Střediska Probační a mediační služby (dále jen "střediska") působící v sídlech okresních soudů, která jsou současně sídly krajských soudů nebo Městského soudu v Praze, zajišťují úkoly Probační a mediační služby i ve vztahu k těmto soudům, příslušným státním zastupitelstvím a policejním orgánům.

(3) Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediace se řídí příslušností soudu a v přípravném řízení státního zástupce, v jehož obvodu středisko působí. K urychlení řízení nebo z jiných důležitých důvodů může předseda senátu nebo samosoudce příslušného soudu a v přípravném řízení příslušný státní zástupce uložit provedení potřebných úkonů středisku, v jehož obvodu bydlí osoba, které se takové úkony týkají.

(4) V obcích, jež jsou sídly dvou nebo více okresních soudů, mohou být střediska sloučena tak, že jejich počet bude nižší, než odpovídá počtu zde sídlících soudů.

Příloha č. 2

Obecná část

HLAVA PRVNÍ

Účel zákona

§ 1

Účelem trestního zákona je chránit zájmy společnosti, ústavní zřízení České republiky, práva a oprávněné zájmy fyzických a právnických osob.

§ 2

Prostředky k dosažení účelu trestního zákona jsou pohružka tresty, ukládání a výkon trestů a ochranná opatření.

HLAVA DRUHÁ

Základy trestní odpovědnosti

§ 3

Trestný čin

(1) Trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně.

(2) Čin, jehož stupeň nebezpečnosti pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu.

(3) K trestnosti činu je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li tento zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

(4) Stupeň nebezpečnosti činu pro společnost je určován zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou.

Zavinění

§ 4

Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

a) chtěl způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, nebo

b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.

§ 5

Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

a) věděl, že může způsobem v tomto zákoně uvedeným porušit nebo ohrozit zájem chráněný tímto zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo

b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.

§ 6

K okolnosti přitěžující nebo k okolnosti, která podmiňuje použití vyšší trestní sazby, se přihlídně,

a) jde-li o těžší následek, i tehdy, zavinil-li jej pachatel z nedbalosti, vyjímaje případy, že tento zákon vyžaduje i zde zavinění úmyslné,

b) jde-li o jinou skutečnost, i tehdy, jestliže o ní pachatel nevěděl, ač o ní vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl, vyjímaje případy, kdy tento zákon vyžaduje, aby o ní pachatel věděl.

Příloha č. 3

ODDÍL TŘETÍ

Podmíněné zastavení trestního stíhání

§ 307

nadpis vypuštěn

(1) V řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže

a) obviněný se k činu doznal,

b) nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradu uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

(2) V rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání se stanoví zkušební doba na šest měsíců až dva roky. Zkušební doba počíná právní mocí tohoto rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

(3) Obviněnému, který uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody, se v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uloží, aby škodu v průběhu zkušební doby nahradil.

(4) Obviněnému lze též uložit, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život.

(5) Proti rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může obviněný a poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek. Rozhodne-li o podmíněném zastavení trestního stíhání soud, má toto právo též státní zástupce.

§ 308

(1) Jestliže obviněný v průběhu zkušební doby vedl řádný život, splnil povinnost nahradit způsobenou škodu a vyhověl i dalším uloženým omezením, rozhodne orgán, jenž trestní stíhání v prvním stupni podmíněně zastavil, že se osvědčil. Jinak rozhodne, a to případně i během zkušební doby, že se v trestním stíhání pokračuje.

(2) Jestliže do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo učiněno rozhodnutí podle odstavce 1, aniž na tom měl obviněný vinu, má se za to, že se osvědčil.

(3) Právní mocí rozhodnutí o tom, že obviněný se osvědčil, nebo uplynutím lhůty uvedené v odstavci 2 nastávají účinky zastavení trestního stíhání [§ 11 odst. 1 písm. f)].

(4) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 mohou obviněný a poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek. Učiní-li takové rozhodnutí soud, má toto právo též státní zástupce.

ODDÍL ČTVRTÝ

Narovnání

§ 309

(1) V řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, může se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže

a) obviněný prohlásí, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho prohlášení bylo učiněno svobodně, vážně a určitě,

b) uhradí poškozenému škodu způsobenou trestným činem nebo učiní potřebné úkony k její úhradě, případně jinak odčiní újmu vzniklou trestným činem, a

c) složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžní částku určenou konkrétnímu adresátovi k obecně prospěšným účelům, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu,

a považuje-li takový způsob vyřízení věci za dostačující vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům.

(2) Proti rozhodnutí podle odstavce 1 může obviněný, poškozený a v řízení před soudem i státní zástupce podat stížnost, jež má odkladný účinek.